

МЕЛЬНИЧУК Ольга,

доктор юридичних наук, професор,

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла

Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

МЕДІАЦІЯ ЯК ЛЮДСЬКЕ ПРАВО

Неодмінним атрибутом людського життя є конфлікти (спори), які людина вирішує мирним шляхом або з позиції сили. Людство на генетичному рівні успадкувало потребу самозбереження, тому найчастіше непорозуміння врегульовуються мирним шляхом. Переважно, люди мають природне бажання взаємодіяти, здійснювати комунікацію на основі доброзичливих взаємин. Від природи їм властиво вести переговори задля вирішення будь-яких питань життєдіяльності, зокрема й для запобігання чи врегулювання конфлікту (спору). Тому по-сучасному сприймається думка про те, що право на медіацію є «вродженим (невід’ємним) людським правом», яке укорінене «в буттєвих властивостях людини» [1, с. 97].

На нашу думку, право на медіацію забезпечує таку людську життєву потребу, як мирне співіснування. Оскільки результативні переговори сприяють встановленню мирних відносин у суспільстві, зменшенню кількості конфліктів, спорів, тому воно тісно пов’язане із правом на мир. Право на медіацію можна вивести не тільки із людської природи, але й із права на мир, яке назване «священним» у Декларації ООН про право народів на мир 1984 р.

Право на мир – це головна потреба, яка є умовою для збереження усіх його носіїв та для реалізації людських прав. Цілком погоджуємося, що «права людини і мир є взаємопов’язаними: порушення прав людини може стати каталізатором чи причиною збройного конфлікту, котрий, у свою чергу, призводить до порушення прав людини» [2, с. 69]. Тому забезпечення права на мир є головним обов’язком держав.

Цінність миру відображається в преамбулі Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні, культурні права. У ст. 20 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права забороняється будь-яка пропаганда війни та будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства [3]. Право на мир проголошено в Декларації ООН про виховання народів у дусі миру 1978 р., Декларації про право народів на мир 1984 р. Мир та справедливість визнається ООН шістнадцятою ціллю сталого розвитку.

Закономірно, що засоби, які дають можливість врегулювати конфлікти (спори) мирним шляхом, заохочуються та легалізуються. Так, у Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. йде мова про мирні засоби врегулювання спорів, які зобов'язані використовувати держави-учасниці: «переговори, обстеження, посередництво, примирення, арбітраж, судовий розгляд або інші мирні засоби на їх власний вибір, включаючи будь-яку процедуру врегулювання, погоджену до виникнення суперечок, у яких вони були б сторонами» [4].

Миротворча функція медіації підтверджується також її власним визначенням у Законі України «Про медіацію»: «медіація позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [5, ст.1]. Можна висновувати, що право на медіацію задовольняє потребу людей мирно врегулювати конфлікт (спір) та/або запобігти йому за допомогою медіатора (ів) шляхом переговорів. У цьому контексті співзвучною є думка Р.О. Гаврилюк про те, що «медіація має подвійну правову природу, оскільки, по-перше, є породженням основоположного (потребового) способу співбуття індивідів у соціумі, а по-друге, системою взаємопов'язаних правових зобов'язань, за

допомогою яких утворюється замирене суспільне середовище. Її можна визначити як взаємний правовий самозахист індивідів» [1, с. 97].

Отже, право на медіацію можна розглядати з декількох позицій, які домінують у сучасній юриспруденції. Передусім, воно є природним правом, яке походить із буттєвих властивостей людини. Право на медіацію забезпечує людську життєву потребу мирно врегулювати конфлікт (спір) та/або запобігти йому за допомогою медіатора (ів) шляхом переговорів. Воно сприяє налагодженню взаємовідносин між людьми, запобіганню або врегулюванню конфліктів (спорів) і тісно пов'язане із правом на мир. Водночас право на медіацію з позиції теорії позитивізму є об'єктивним правом, яке існує як система юридичних норм, що встановлюють можливість сторін конфлікту (спору) за допомогою медіатора (медіаторів) запобігти виникненню або врегулювати його шляхом переговорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с.
2. Іванків І. Б. Права людства. Монографія. Київ: Ваіте, 2020. 158 с.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
4. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/994_055
5. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>